

U 18/2025 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om ett globalt juridiskt bindande avtal för att stoppa plastföroreningar

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen en promemoria om förhandlingar om ett globalt juridiskt bindande avtal för att stoppa plastföroreningar.

Helsingfors den 28 maj 2025

Miljö- och klimatminister Sari Multala

Miljöråd Tarja-Riitta Blauberg

FÖRHANDLINGAR OM ETT GLOBALT JURIDISKT BINDANDE AVTAL FÖR ATT STOPPA PLASTFÖRORENINGAR**1 Bakgrund**

För att stoppa utsläpp av plast i miljön inrättades genom FN:s miljöförsamlings (UNEA) resolution 5/14 i mars 2022 en mellanstatlig förhandlingskommitté för att utarbeta ett globalt juridiskt bindande avtal som omfattar plastens hela livscykel. Förhandlingskommitténs nästa möte ordnas mellan den 5 och 14 augusti 2025 i Genève, Schweiz. Förhandlingskommittén ska behandla det förslag till ett globalt plastavtal som kommitténs ordförande har lagt fram. Syftet med förhandlingarna i Genève är att nå samförstånd om avtalets innehåll och avsikten är underteckna avtalet vid en diplomatisk konferens i slutet av 2025.

När förhandlingarna om ett plastavtal inleddes den 12 juli 2022 gav kommissionen en rekommendation (COM(2022) 342 final) till rådets beslut i syfte att bemyndiga kommissionen att förhandla på unionens vägnar i frågor inom unionens befogenhetsområde om ett globalt plastavtal för att eliminera plastföroreningar. Rådet bemyndigade kommissionen att delta i förhandlingarna i frågor inom unionens befogenhetsområde och godkände de allmänna förhandlingsdirektiven genom sitt beslut av den 24 oktober 2022. Riksdagen informerades genom en E-skrivelse (E 123/2022 rd).

Avtalsförhandlingarna inleddes av FN:s miljöförsamling (UNEA) och enligt församlingens resolution skulle målet med det nya juridiskt bindande plastavtalet vara att stoppa plastföroreningarna överallt i miljön, inklusive i den marina miljön. Avtalet ska omfatta plastens hela livscykel, vara juridiskt bindande och beakta principerna i Riodeklarationen om miljö och hållbar utveckling.

2 Förslagets huvudsakliga innehåll

Den mellanstatliga förhandlingskommittén för det globala plastavtalet har sammanträtt sammanlagt fem gånger 2022–2024. Avtalsutkastet har behandlats i flera olika versioner, som grundar sig på förslagen från förhandlingskommitténs medlemsländer och som har utarbetats av förhandlingskommitténs ordförande. Som slutresultat av det senaste förhandlingsmötet (Busan, Sydkorea 25.11–1.12.2024) godkände förhandlingskommittén det utkast till avtalstext som kommitténs ordförande lade fram som grundtext för fortsatta förhandlingar. Nedan presenteras det huvudsakliga innehållet i ordförandens förslag. Ordförandens utkast till avtalstext är dock till alla delar öppet för fortsatta förhandlingar.

Avtalstextens inledande stycken

Ordförandens textutkast föreslår att man i avtalets inledande stycken uttrycker oro över det snabbt växande problemet med plastföroreningar och samtidigt att plasten spelar en viktig roll i samhället. Det föreslås att avtalstexten erkänner arbetstagarnas och ursprungsbefolkningarnas centrala rättigheter och Rio-principerna för hållbar utveckling samt avtalsparternas olika nationella förhållanden.

Artikel 1 – Mål

Det föreslås att plastavtalets mål är att skydda människans hälsa och miljön, inklusive den marina miljön. Det har dessutom föreslagits att målet ska innehålla ett omnämnande om bland annat ett helhetsbetonat angreppssätt som grundar sig på cirkulär ekonomi.

Artikel 1 bis – Principer

Om förhandlingsparterna beslutar att ta med en artikel om avtalets principer i avtalstexten, föreslår ordföranden tre alternativa formuleringar som grundar sig på de allmänna principerna om internationell rätt i FN-stadgan och av Riodeklarationens principer om hållbar utveckling princip 2 (ländernas suveräna rätt till sina naturresurser), princip 3 (rätt till utveckling), princip 7 (gemensamt men differentierat ansvar), princip 15 (förberedelse) samt princip 16 (förorenaren betalar). Ordförandens alternativa, mer omfattande förslag till principer innehåller utöver de ovan nämnda bland annat ett omnämnande av historiskt ansvar, undvikande av handelshinder och en rättvis omställning.

Artikel 2

Ordförandens förslag nämner bland annat termerna plast, plastförorening, plastprodukt och plastavfall för vilka man i avtalet bör hitta en gemensam definition. Syftet är att utnyttja definitionerna i befintliga miljöavtal så långt möjligt.

Artikel 3 – Plastprodukter

Ordföranden föreslår att medlemsländerna ska genomföra reglering eller andra åtgärder som begränsar tillverkningen, utsläppandet på marknaden samt importen och exporten av plastprodukter som enligt bedömning av den bedömningskommitté som inrättas under avtalet:

- a) orsakar nedskräpning
- b) innehåller kemikalier som är farliga för miljön eller hälsan
- c) inte kan återanvändas eller återvinnas
- d) stör den cirkulära ekonomin eller
- e) innehåller avsiktligt tillsatta mikroplaster.

Enligt ordförandens förslag kan avtalet också innehålla bilagor som listar plastprodukter på det sätt som bedömningskommittén rekommenderar och som alla parter förbinder sig att begränsa inom den tidtabell som partsmötet godkänt, om inte parten lämnar in en ansökan om undantag i ärendet till avtalssekretariatet. Varje part ska rapportera till avtalssekretariatet om sina produktbegränsningar och andra åtgärder.

Avtalets första partsmöte föreslås tillsätta en bedömningskommitté för att bedöma plastprodukternas skadlighet och fastställa avtalsbilagan samt rekommenderade begränsningar. Bedömningskommittén kan under ledning av partsmötet bereda kriterier för produktbegränsningar samt anvisningar för verkställande av produktbegränsningar.

Åtgärderna för att begränsa plastprodukter ska inte leda till ojämlikhet mellan parterna eller hinder för internationell handel med beaktande av Världshandelsorganisationens (WTO) regler. Vid import och export av plastprodukter ska öppen och tillförlitlig information om

plastprodukter och prioriterade kemikalier som ingår i dem också iakttas genom hela leveranskedjan. Det föreslås att partsmötet utarbetar anvisningar för anmälan av uppgifter.

Artikel 4 – Undantag

Det föreslås att det i avtalet tas in regler enligt vilka avtalsparterna kan ansöka om undantag från begränsningarna i artikel 3 eller från tidsfristerna för ikraftträdandet av begränsningarna. Ansökan om tidsbegränsade undantag ska lämnas till partsmötet för behandling och avtalssekretariatet föreslås föra register över godkända undantag.

Artikel 5 – Produktplanering

Enligt ordförandens förslag ska parterna vidta åtgärder för att förbättra plastprodukternas återvinningsbarhet, hållbarhet, återanvändbarhet, restaurerbarhet och reparationsbarhet. Åtgärderna ska främja användningen av säkra tillsatser samt en miljövänlig avfallshantering enligt avfallshierarkin och minimera utsläppen av plast i miljön. Parterna ska också främja forskning och utveckling av hållbara och säkra alternativ som ersätter plast.

Det föreslås att partsmötet utarbetar sektorsvisa riktlinjer för produktdesign med beaktande av internationella avtal, standarder och riktlinjer.

Artikel 6 – Råvaruproduktion

Ordförandens förslag är att antingen slopa hela artikeln om plastproduktion eller alternativt kräva att parterna vidtar åtgärder för att uppnå det globala målet att minska produktionen och/eller konsumtionen av plast. Målet skulle godkännas vid det första partsmötet för det nya plastavtalet, där man också beslutar om rapporteringen om produktionen och användningen av plast och om tidtabellen för verkställandet av målet. Målet ses över på nytt vart femte år.

Artikel 7 – Utsläpp av plast

Enligt ordförandens förslag ska parterna vidta åtgärder för att förhindra, minska och i den mån det är möjligt stoppa utsläpp i miljön som orsakas av utsläpp av plast, inklusive mikroplaster, från alla källor, plastpellets och fiskeredskap.

Parterna ska samarbeta inom forskning om plastutsläpp och utveckling av utsläppsförebyggande teknik samt främja användningen av bästa tillgängliga och förmånliga tekniker och miljöpraxis för att förebygga utsläpp. Partsmötet kan ge anvisningar för att stödja genomförandet av åtgärder som gäller plastutsläpp.

Artikel 8–9 – Avfallshantering och förorenade miljöer

Ordförandens förslag förpliktar parterna till en heltäckande miljövänlig avfallshantering med beaktande av Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter och om slutligt omhändertagande av riskavfall och andra relevanta avtal.

De föreslagna åtgärderna ska omfatta lämplig och säker hantering, sortering, insamling och återvinning av plastavfall med beaktande av den nationella beredskapen och de nationella förhållandena. Parterna ska ställa upp nationella mål för insamling och återvinning av plastavfall samt vidta åtgärder för att förhindra nedskräpning och förbjuda öppen bränning och dumpning i havet. Dessutom krävs det att parterna vidtar åtgärder för att förhindra att övergivna, försvunna eller bortkastade fiskeredskap av plast hamnar i miljön. Åtgärderna i anslutning till

avfallshanteringen ska främja en rättvis omställning för anställda inom plastavfallshanteringen, i synnerhet arbetstagare inom den informella sektorn, småskaliga fiskare och personer i utsatt ställning.

Parterna uppmuntras att inrätta system för utökat producentansvar. Partsmötet kan senare utarbeta arbetsprogram och riktlinjer i frågan.

Ordförandens förslag ålägger parterna, med hänsyn till nationella förhållanden och resurser, att bedöma de nedskräpningsområden som påverkas mest av den nuvarande föroreningen av plast och att vid behov samarbeta i internationella områden. Parterna ska genomföra saneringsåtgärder på ett miljömässigt förnuftigt sätt med beaktande av bästa tillgängliga teknik samt vid behov främja ursprungsfolkens, de lokala samhällenas, forskarnas och den privata sektorns deltagande. Partsmötet kan i fortsättningen ge vägledning och utarbeta lämpliga arbetsprogram för att underlätta genomförandet av denna artikel.

Artikel 10 – Rättvis omställning

Enligt förslaget ska parterna främja en rättvis omställning med beaktande av de nationella förhållandena. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid bland annat arbetstagare inom plastindustrin, avfallsinsamlare, småskaliga fiskare, små och medelstora företag samt grupper som påverkas oproportionerligt mycket av omställningen, såsom ursprungsbefolkningar, kvinnor och barn.

Artikel 11 – Finansiering och finansieringsmekanism

Enligt förslaget ska parterna finansiera åtgärder för att uppnå målen i avtalet till exempel genom nationell, bilateral och multilateral finansiering samt investeringar och finansiering inom den privata sektorn. Som möjliga metoder på nationell nivå nämns bland annat en plastföroreningsavgift, ett utvidgat producentansvarssystem samt de nationella budgetarna. Förslaget beaktar att effektiviteten av genomförandet i synnerhet i utvecklingsländerna beror på tillgången till finansiering och stöd för genomförandet. Det föreslås att avtalet innehåller mekanismer för finansiering, stärkande av beredskapen, tekniskt stöd och överföring av teknologi samt internationella samarbetsåtgärder. Avtalet ska beakta utvecklingsländernas särskilda behov särskilt i fråga om de minst utvecklade länderna, små östater och andra särskilt utsatta länder. Enligt förslaget ska parterna erbjuda finansiering till utvecklingsländer för att uppfylla avtalsförpliktelserna.

Parterna ska sträva efter att inrikta finansieringsflödena i enlighet med målen i avtalet och öka finansieringen från bilaterala, regionala och multilaterala källor samt från den privata sektorn.

Enligt ordförandens förslag ska en finansieringsmekanism inrättas för avtalet under ledning av partsmötet. Mekanismen kan enligt förslaget omfatta ett eller flera av dessa alternativ:

- 1) en ny, självständig multilateral fond
- 2) en fond för återställande av förorenade områden
- 3) en befintlig fond
- 4) Den Globala miljöfonden (Global Environment Facility, GEF) och/eller
- 5) någon annan fond eller aktör.

Förslaget innehåller alternativa formuleringar för finansiering av finansieringsmekanismen. Enligt det andra förslaget ska de finansierande länderna regelbundet fylla på den multilaterala fonden i enlighet med partsmötets beslut utifrån en bedömning av behoven hos de parter som behöver stöd. Alternativt deltar de parter som har ekonomiska förutsättningar för detta och står för plastutsläpp (hög plastproduktion, produktion av polymerer eller stora mängder plastavfall som inte hanterats korrekt) frivilligt i finansieringen. Dessutom strävar finansieringsmekanismen efter att katalysera tilläggsresurser från alla källor.

Finansieringsmekanismen kanaliserar stöd i gåvoform och lån på förmånliga villkor som stöd för verkställandet av avtalet. Som åtgärder som ska finansieras föreslås bland annat möjliggörande åtgärder och överenskomna merkostnader för genomförandet, utarbetande och genomförande av nationella rapporter och handlingsplaner.

Förslaget identifierar behovet av att mobilisera och harmonisera större finansieringsflöden, såsom inhemsk finansiering, bilaterala, regionala och multilaterala samfund samt den privata sektorn.

Enligt förslaget ska Den Globala miljöfonden dessutom stödja påskyndandet av investeringarna i fråga om utveckling av infrastruktur för avfallshantering, rengöring av miljöer som förorenats av plastavfall och förebyggande av uppkomsten av avfall, bland annat genom blandad finansiering, gåvor och icke-gåvor.

Förslaget innehåller inga numeriska mål för finansieringen. I flera av punkterna i artikeln finns en alternativ formulering som differentierar mellan utvecklingsländernas och de utvecklade ländernas ansvar.

Artikel 12 – Stärkande av beredskapen, tekniskt bistånd och överföring av teknik

Enligt förslaget ska parterna i de utvecklade länderna tillhandahålla stärkande av beredskapen, tekniskt bistånd och överföring av teknik på överenskomna villkor till parterna i utvecklingsländerna, särskilt till de minst utvecklade länderna och små östater. Stärkandet av beredskapen ska grunda sig på nationellt fastställda behov och prioriteringar. Alla åtgärder kan genomföras genom arrangemang på olika nivåer (regional, subregional, nationell, multilateral, bilateral) och partnerskap genom att engagera intressentgrupper (bland annat den privata sektorn, ursprungsbefolkningar och lokalsamhällen) och i samarbete med lokalförvaltningar.

Parterna ska samarbeta för att främja och underlätta utveckling, överföring och spridning av teknik samt utvecklingsländernas tillgång till denna teknik. Parterna i de utvecklade länderna ska också förpliktas att främja forskning, innovationer samt tekniskt och vetenskapligt samarbete och investeringar. Parterna ska också främja internationellt samarbete i centrala mellanstatliga organisationer och andra samfund.

Enligt förslaget ska en s.k. samarbetsmekanism också inrättas för avtalet för att främja åtgärderna i artikel 12. I främjandet av åtgärderna ska utvecklingsländernas behov beaktas, i synnerhet när det gäller de minst utvecklade länderna, små östater samt andra utvecklingsländer som behöver särskilt stöd.

Artikel 13–18 – Mekanismer som stöder verkställandet av avtalet

Enligt förslaget ska genomförandet av avtalet främjas och efterlevnaden övervakas av en kommitté. Närmare beslut om kommitténs sammansättning och förfaranden fattas genom beslut av partsmötet.

Enligt förslaget ska avtalet ha typiska mekanismer för genomförande av miljöavtalet. Varje part ska utarbeta en nationell plan för de åtgärder som parten ämnar vidta för att genomföra plastavtalet. Planen ska utarbetas med beaktande av de nationella förhållandena och partsmötets anvisningar ska följas när planen utarbetas och uppdateras. Parterna ska regelbundet rapportera till partsmötet om de åtgärder i den nationella planen som de har vidtagit för att verkställa avtalet. Avtalsrapporterna ska lämnas till avtalssekretariatet enligt den tidtabell som fastställts av partsmötet och enligt dess anvisningar. EU och dess medlemsstater stöder utarbetandet av nationella planer och rapporteringsskyldigheten.

Det föreslås att partsmötet ska utvärdera avtalets effektivitet och genomförande med jämna mellanrum utifrån tillgängliga vetenskapliga data. Inom ramen för avtalet föreslås också ett informationsutbyte mellan parterna och intressentgrupperna samt att tillgången till information, allmän kännedom och utbildning främjas.

Artikel 19 – Hälsa

Det är möjligt att ett förslag till artikel om plastförorening och människors hälsa kommer att läggas fram, men ordföranden har inte lagt fram något textförslag till en sådan artikel.

Artikel 20–32 – Avtalets administrativa strukturer och slutbestämmelser

Enligt förslaget ska avtalet ha sedvanliga administrativa strukturer. Avtalets högsta beslutande organ är partsmötet som vid sitt första möte antar en arbetsordning och ekonomiska regler genom konsensus. Det första partsmötet ska också besluta om att inrätta ett eller flera underorgan för vetenskaplig och teknisk information och rådgivning till stöd för beslutsfattandet. Sekretariatets uppgifter skulle skötas av UNEP.

Avtalets föreslagna slutbestämmelser (avgörande av meningsskiljaktigheter, avtalsändringar, rösträtt, undertecknande, förbindelse, ikraftträdande, reservationer, utträde, deponent, beviskraftiga texter) följer fördragens sedvanliga formuleringar. Enligt förslaget är det i sista hand möjligt att rösta om avtalsändringar och ändringar i avtalets bilagor.

3 Rättslig grund

Förhandlingarna, undertecknandet och ingåendet av avtalet på unionens vägnar omfattas av artikel 218 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Den materiella rättsliga grunden för avtalet är sannolikt artikel 192.1 i EUF-fördraget (miljö).

Om artikel 192.1 i EUF används som materiell rättslig grund, fattar rådet beslut om undertecknande och ingående på unionens vägnar med kvalificerad majoritet i enlighet med artikel 218.8 i EUF-fördraget.

Rådets beslut om undertecknande av avtalet förutsätter inte att Europaparlamentet hörs eller godkänner avtalet. Rådets beslut om ingående av avtalet förutsätter dock parlamentets godkännande enligt artikel 218.6 a i EUF-fördraget. Parlamentet informeras i alla skeden av förfarandet i enlighet med artikel 218.10 i EUF-fördraget.

Finland har under förhandlingarna ansett att avtalet är ett blandat avtal som innehåller bestämmelser som hör till både EU:s och medlemsstaternas befogenhet. En noggrannare bedömning av förhållandet mellan avtalsbestämmelserna och EU:s befogenhet kan göras först när den slutliga avtalstexten är klar.

4 Avtalets konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Bestämmelserna om finansieringen av avtalet har ekonomiska konsekvenser, eftersom avtalet kommer att förplikta parterna och sannolikt särskilt industriländer att stödja utvecklingsländerna i genomförandet av avtalet. Avtalets ekonomiska konsekvenser kan bedömas först senare när avtalstexten är klar och ratificeringen av avtalet utreds för både EU:s och Finlands del.

En årlig avgift för avtalet är obligatorisk för finansieringen av avtalets sekretariat och arbetsprogram. Finansieringen av genomförandet av avtalet skulle höra till industriländernas avtalsförpliktelser, men vara frivillig. Inga kvantitativa mål för finansieringen är att vänta i avtalstexten.

4.2 Miljökonsekvenser

Avtalets miljökonsekvenser beror på dess slutliga innehåll och på vilka länder som ansluter sig som parter. Enligt scenariot med globala regler¹ som utarbetats i det nordiska samarbetet skulle det vara möjligt att fram till 2040 minska mängden plast som hamnar utanför avfallshanteringen med 90 procent jämfört med 2019 års nivå – motsvarande 95 procent jämfört med scenariot enligt den nuvarande utvecklingen. En så stor minskning skulle kräva åtgärder överallt i världen och en minskning av den jungfruliga plastproduktionen. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD² har också bedömt att ambitiösa åtgärder som riktar sig mot plastens hela livscykel nästan skulle kunna stoppa att plast hamnar i miljön före 2040 (96 % minskning jämfört med nivån ”business as usual”).

5 Avtalets förhållande till finsk lagstiftning, grundlagen och grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter

Enligt statsrådets preliminära bedömning kommer avtalet att innehålla såväl bestämmelser som hör till EU:s som medlemsstaternas befogenhet. Det skulle därför vara fråga om ett blandat avtal som skulle kräva nationella åtgärder för godkännande av medlemsstaterna. Den slutliga bedömningen av hur befogenheten fördelar sig kan göras först när förhandlingarna har slutförts och avtalstexten i sin helhet är klar. Också avtalets förhållande till lagstiftningen i Finland utreds närmare i ett senare skede.

EU:s lagstiftning om avfallshantering, skadliga kemikalier och produktdesign är internationellt sett mycket progressiv och krävande. Det är sannolikt att EU:s lagstiftning i stor utsträckning täcker de krav som ställs i avtalet.

Exempelvis i exemplen på plastprodukter och skadliga ämnen som ska begränsas enligt ordförandens förslag finns sådana vars användning i regel redan begränsas i EU-lagstiftningen. På listan över förbjudna plastprodukter i ordförandes utkast finns dock plastbärkassar för engångsbruk, av vilka EU med vissa undantag har förbjudit endast mycket tunna plastbärkassar (tjockleken under 15 mikroner) från och med 2030. Om man med stöd av avtalet förbjuder

¹ Nordic Council of Ministers (2023), Towards Ending Plastic Pollution by 2040, Towards Ending Plastic Pollution

² OECD (2024), Policy Scenarios for Eliminating Plastic Pollution by 2040, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/76400890-en>

sådana plastprodukter eller skadliga ämnen som används i dem och som inte redan är förbjudna i EU:s lagstiftning, ska antingen EU:s och/eller den nationella lagstiftningen ändras i fråga om dessa.

Likaså är det mycket sannolikt att EU:s och därmed även Finlands lagstiftning redan nu uppfyller de eventuella skyldigheterna gällande internationella transporter av plastavfall, ordnande av avfallshantering, sortering och återvinning och att det inte behövs ny lagstiftning i fråga om dem.

Enligt ordförandens förslag kan avtalet innehålla mål för att minska produktionen eller konsumtionen av plast. Motsvarande mål finns tills vidare inte i EU:s eller Finlands lagstiftning. Däremot regleras minskningen av användningen av plast indirekt till exempel genom bindande mål för minskning av mängden förpackningsavfall och plastbärkassar för engångsbruk i EU:s förordning (EU) 2025/40 om förpackningar och förpackningsavfall samt genom skyldigheter att använda återvunnen plast i plastförpackningar. Om målet utformas som ett globalt mål skulle det i sig inte förutsätta ändringar i den nationella lagstiftningen. Eventuella nationella åtgärder för att uppnå målet kan dock förutsätta ändringar i lagstiftningen.

Enligt 20 § i grundlagen bär var och en ansvar för naturen och dess mångfald samt för miljön och kulturarvet. Det allmänna ska verka för att alla tillförsäkras en sund miljö och att var och en har möjlighet att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmiljön. Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Finland erkänner också rätten till en säker, ren, hälsosam och hållbar miljö som en mänsklig rättighet och stödde det politiska erkännandet av denna rätt i FN:s råd för mänskliga rättigheter (september 2021) och FN:s generalförsamling (juli 2022).

Avtalets mål är att skydda människans hälsa och miljön, inklusive den marina miljön. Godkännandet och genomförandet av avtalet uppfyller ovan nämnda bestämmelser i grundlagen. Avtalet kan också förväntas stärka tillgodoseendet av de mänskliga rättigheterna, såsom ovan nämnda miljö rättigheter. På motsvarande sätt verkar det som om frågor om mänskliga rättigheter i samband med miljöförstöring och rättvis omställning har kommit upp till diskussion under avtalsförhandlingarna, vilket främjar medvetenheten om miljörelaterade rättigheter och skyldigheter.

6 Ålands behörighet

Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om natur- och miljövärd.

7 Behandlingen av ärendet i Europeiska unionens institutioner

Det globala plastavtalet som förhandlas fram gäller såväl frågor som hör till EU:s som medlemsstaternas befogenhet. Rådet bemyndigade kommissionen att på unionens vägnar delta i förhandlingarna i frågor inom unionens exklusiva befogenhet, och godkände de allmänna förhandlingsdirektiven genom sitt beslut av den 24 oktober 2022. Genom beslutet bemyndigar rådet kommissionen att på unionens vägnar förhandla i de frågor som omfattas av dess behörighet och enligt beslutet ska kommissionen sträva efter att säkerställa att avtalet är förenligt med EU:s lagstiftning och med EU:s övriga åtaganden enligt internationella avtal. Enligt förhandlingsdirektiven i bilagan till rådets beslut ska det globala plastavtalet följa en strategi för plastens hela livscykel och i tillämpliga delar innehålla juridiskt bindande skyldigheter och åtgärder vars mål är att eliminera plastföroreningar. I samband med behandlingen av kommissionens förhandlingsmandat informerades riksdagen genom en E-

skrivelse (E 123/2022 rd). I ståndpunkten i E-skrivelsen ansåg Finland det vara mycket viktigt att inleda förhandlingar och nå samförstånd om ett globalt avtal som ingriper i föroreningar orsakade av plast med globalt enhetliga åtgärder.

När EU och medlemsstaterna förberedde sig för förhandlingskommitténs femte möte (INC5, 25.11–1.12.2024, Busan) ansåg ordförandelandet att förhandlingssituationen förutsatte vägledning av ministrarna för att uppnå det önskade förhandlingsresultatet. EU-ministrarna diskuterade avtalsförhandlingarnas framskridande i miljørådet den 14 oktober 2024, då även riksdagen informerades om ärendet (EU/69/2024-YM-29).

Efter varje möte i förhandlingskommittén rapporterar kommissionen skriftligen till rådet om hur förhandlingarna framskrider.

8 Den nationella behandlingen av förslaget

Utkastet till U-skrivelse har kommenterats av de centrala ministerierna (social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet), statsrådets kansli och myndigheter (Finlands miljöcentral).

Utkastet till U-skrivelse har behandlats i ett skriftligt förfarande av miljösektionen (EU23) i kommittén för EU-ärenden mellan den 14 och 16 maj 2025.

En redogörelse över förslaget till förhandlingsmandat lämnades till riksdagen genom E-skrivelse E 123/2022 rd. Miljöutskottet beslutade den 27 oktober 2022 att inte vidta några åtgärder i ärendet. Riksdagen har också informerats om hur förhandlingarna framskrider i samband med miljørådets möte den 14 oktober 2024 (EU/69/2024-YM-29).

9 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser det vara mycket viktigt att inleda förhandlingar och nå samförstånd om ett globalt avtal som ingriper i föroreningar orsakade av plast med globalt enhetliga åtgärder. Genom avtalet är det möjligt att minska mängden plastföroreningen samt de utsläpp och olägenheter och nedskräpning som det orsakar. Åtgärderna i avtalet kunde stödja undvikandet av onödig konsumtion och effektivisera tillvaratagandet och återvinningen av plaster samt genom produktplanering skapa förutsättningar för innovationer inom cirkulär ekonomi och minska beroendet av fossila råvaror. Syftet med avtalet är att skydda miljön och människors hälsa.

Statsrådet anser att förhandlingskommitténs ordförandes förslag är en bra utgångspunkt. Ordförandens text omfattar alla skeden av plastens och plastprodukternas livscykel och innehåller också gemensamma, bindande skyldigheter för alla länder.

Statsrådet anser att det med tanke på tillämpningspraxisen för det nya globala plastavtalet är viktigt att avtalet är förenligt med den befintliga EU-lagstiftningen och andra internationella miljöavtal.

Statsrådet anser att målet att minska produktion och konsumtion av plast är motiverat och förenligt med målen i EU:s politik för cirkulär ekonomi³. Statsrådet anser att ett mål att minska produktion och konsumtion av plast som eventuellt fastställs inom ramen för avtalet bör grunda sig på vetenskapliga forskningsrön. Statsrådet anser att avtalets mål om ett övergripande cirkulärekonomiskt tillvägagångssätt är viktigt, och betonar parternas åtgärder för att främja en korrekt hantering av plastavfall samt för att förhindra nedskräpning. Statsrådet anser att det är viktigt att organisera återanvändning av plast, korrekt insamling av plastavfall samt avfallshantering, och att öka konsumenternas medvetenhet och ansvar.

Statsrådet stöder ordförandens förslag, att parterna ska främja forskning och utveckling av hållbara och säkra alternativ som ersätter plast.

Statsrådet anser att Finland kan godkänna vissa begränsningar av förbjudna ämnen eller produkter (såsom plastpåsar för engångsbruk) som går längre än EU:s nuvarande begränsningar, om det är nödvändigt för att uppnå ett avtal och även andra EU-medlemsstater godkänner det. Statsrådet anser dock att den föreslagna undantagsmöjligheten enligt vilken avtalsparterna kan ansöka om undantag från de fastställda begränsningarna eller tidsfristerna för begränsningarnas ikraftträdande är ändamålsenlig.

Statsrådet anser det viktigt att man kommer överens om en finansieringsmekanism för avtalet som grundar sig på en befintlig miljöfond, såsom Globala miljöfonden (Global Environment Facility, GEF). Statsrådet anser att det med tanke på finansieringen av verkställandet av avtalet är viktigt att privat finansiering mobiliseras i enlighet med principen om att förorenaren betalar. Statsrådet anser att alla parters ansvar för plastproduktionen och plastföroreningen bör beaktas i finansieringen av plastavtalet.

³ Bland annat i EU:s förordning om förpackningar och förpackningsavfall fastställs ett mål för minskning av mängden förpackningsavfall som är bindande för medlemsländerna och som gradvis skärps. Enligt målet ska mängden förpackningsavfall 2040 vara 15 procent mindre per invånare än 2018. Förordningen om förpackningar och förpackningsavfall medför också en bindande skyldighet att använda återvunnen plast för alla plastförpackningar. Dessutom förbjuder direktiv (EU) 2019/904 om minskning av vissa plastprodukters inverkan på miljön vissa plastprodukter för engångsbruk och förutsätter att medlemsstaterna minskar mängden av vissa plastprodukter för engångsbruk.